



## risicocontrole

Overheidscontrole en zelfcontrole: de een kan niet effectief zijn zonder de ander. Echter, beide kunnen het risicomanagement niet vervangen bij het streven om de gezondheid van de mens te vrijwaren van risico's.

Door middel van controle wordt nagegaan hoe de betreffende partij in de zuivelketen gewend is te werken.

Hoe meer men bij risicomanagement bewust is van mogelijke gevaren, des te minder de toezichthouder hoeft te controleren. Ook in dit verband is ketenkennis een zekere weg naar verlaging van risico's.

### Keuringsdienst van Waren

De Keuringsdienst van Waren heeft als belangrijkste taak het controleren en bevorderen van naleving van voorschriften voor eet- en drinkwaren, consumentenartikelen en veterinaire zaken. De Keuringsdienst maakt deel uit van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid en behoort tot het ministerie van VWS. Het werkterrein is vastgelegd in verschillende wetten en verordeningen.

De belangrijkste wetten in dit kader zijn de Warenwet, Vleeskeuringswet, Veewet, Wet op de Dierproeven, Wet Gevaarlijke Werktuigen, Bestrijdingsmiddelenwet, Wet Milieugevaarlijke Stoffen, Drink- en Horecawet en Tabakswet. In dit kader is de Keuringsdienst belast met het controleren en bevorderen van naleving van de voorschriften, het onderzoeken van gezondheidsbedreigende situaties, het onderzoeken van klachten van consumenten en het adviseren aan beleidsinstanties. Deze taken worden uitgevoerd door middel van toezicht, opsporing, onderzoek en gerichte voorlichting. De Keuringsdienst van Waren heeft sinds kort deze naam weer gekregen omdat die volgens de overheid een bekende klank heeft bij de consument. De vorige naam was Inspectie Gezondheidsbescherming, Waren en Veterinaire Zaken (Inspectie W&V). De Inspectie is ontstaan uit een fusie tussen de Keuringsdienst van Waren en de Veterinaire Inspectie.

'De Inspectie Waren en Veterinaire Zaken van het ministerie van VWS vindt het prima dat de Europese Voedselveiligheids Autoriteit er komt. Tegelijk moeten de werkzaamheden goed worden afgebakend. Dat betekent dat die zich alleen moet bezighouden met het vaststellen van risico's in relatie tot voedselveiligheid.'

Dat is de mening van drs. Henk Verburg, veterinair hoofdinspecteur van de Inspectie Waren en Veterinaire Zaken van het ministerie van VWS. Deze inspectie gaat overigens verder onder de bij de consumenten meer vertrouwde naam Keuringsdienst van Waren.

#### Heldere opdracht

Verburg vindt dat de EVA een heldere opdracht moet krijgen. 'Dat betekent geen activiteiten met betrekking tot het bestrijden van calamiteiten rond voedselveiligheid en ook geen toezicht en controle op voedselveiligheid. Dat moet voorkomen dat alles door elkaar gaat lopen en bij crisissituaties niemand meer weet waar de verantwoordelijkheden liggen. Bovendien moet je wetenschappers niet belasten met het bestrijden van calamiteiten. Daarvoor is het bestuur ingericht, dat zich van signaleringsinstrumenten bedient zoals het Rapert Alert Systeem. Dat waarschuwt als er zich in een lidstaat een probleem voordoet met betrekking tot onder meer voedselveiligheid.'

Hij benadrukt dat de EVA nog verder vorm en inhoud moet worden gegeven. 'Het is belangrijk dat dit nieuwe instituut aan enkele belangrijke voorwaarden voldoet. Het moet in ieder geval alle belangrijke wetenschappers aan één tafel brengen. Ze moeten met duidelijke aanwijzingen komen over risico's in het kader van voedselveiligheid. Bovendien moeten ze zo kunnen coördineren en stimuleren dat de EU-lidstaten qua aanpak bij voedselveiligheid en bij normstelling



steeds dichterbij elkaar groeien. En dat kan naar mijn mening alleen maar als de EVA vanaf het eerste moment bereid is om met het Europese netwerk van wetenschappelijke instituten nauw samen te werken.' Daar ligt volgens hem ook de toegevoegde waarde en de uitdaging voor de EVA. Op deze wijze kan het een spin in het wetenschappelijke net worden. Lukt dat niet, dan is de EVA niet meer dan oude wijn in nieuwe zakken.

#### Crisis bestrijden

Het is de rol van de Keuringsdienst van Waren om de crisis te bestrijden wanneer er 'meer dan een plaatselijk probleem is', zoals Verburg het uitdrukt. Lokale problemen worden namelijk lokaal opgelost. Het leidt ertoe dat alles in het werk wordt gesteld om de omvang van de calamiteit in beeld te hebben en om daar vervolgens adequate maatregelen op los te laten. Zo geldt ten aanzien van problemen rond voedselveiligheid dat allereerst moet worden onderzocht in hoeverre zo'n verontreiniging al is doorgedrongen in de voedselketen.

Verburg: 'De Keuringsdienst coördineert deze werkzaamheden, maar we doen dat natuurlijk wel in samenwerking met andere partijen binnen de betreffende keten. Natuurlijk hebben we met zaken als BSE, de Belgische dioxineaffaire, diesel in palmolie en dioxine in citruspulp de nodige problemen achter de rug. Gelukkig zie je de laatste jaren dat allerlei producenten binnen de keten van voedselproductie HACCP-systemen invoeren. Dat betekent dat ze veel

meer dan vroeger inzicht hebben in de kwaliteit, met name op het vlak van voedselveiligheid, van hun voedingsmiddelen. En als er iets mis is, dan zie je dat ze al heel snel producten uit de schappen terughalen. Ik ben er daarom van overtuigd dat het voedsel tegenwoordig qua voedselveiligheid aanmerkelijk beter geborgd is dan in het verleden.' Geldt dat ook voor melk en zuivelproducten? 'Zeker de kwaliteit van melk en zuivelproducten lijkt me prima. Vanuit zijn vorm en structuur is melk eigenlijk een vrij simpel product. Vlees is wat dat betreft een stuk ingewikkelder. Alle boerderijmelk wordt alvorens het de fabriek ingaat, stringent bemonsterd door het Melkcontrolestation in Zutphen en die hebben dat goed voor elkaar', aldus Verburg.

#### 'MAAK EEN NETWERK VAN INSTITUTEN'

In het kader van toezicht en controle voert het COKZ een aantal taken uit in opdracht van het ministerie van VWS. Verburg: 'Inderdaad, het COKZ houdt in opdracht van VWS toezicht op consumptiemelkbedrijven. Deze stichting deed dat al voor andere zuivelproducerende ondernemingen. Zij hebben hier veel kennis en ervaring opgedaan. Via onze Keuringsdienst van Waren houden wij additioneel toezicht op het COKZ. Op deze wijze zijn we in staat het COKZ te corrigeren, wanneer dat nodig zou zijn. Maar dat komt nauwelijks voor.'



rvv

De Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV) is een dienst van het ministerie van LNV. De dienst ziet erop toe dat bij de productie en afzet van dieren en producten van dierlijke oorsprong is voldaan aan eisen die van belang zijn voor volksgezondheid, diergezondheid en welzijn van dieren. Deze eisen zijn vastgelegd in Europese richtlijnen en Nederlandse wetgeving. De wet- en regelgeving wordt omgezet in praktische instructies aan de hand waarvan RVV-dierenartsen en -keurmeesters hun werk op locatie uitvoeren. De RVV-keurmerken zijn eveneens van belang voor de Nederlandse export. Zo'n 60% van deze producten wordt afgezet buiten Nederland. De RVV controleert dagelijks in slachthuizen en bedrijven die vlees verwerken, op visafslagen en in visverwerkende bedrijven. Voorts worden controles uitgevoerd aan de EU-buitengrens. In Nederland zijn de Rotterdamse en Amsterdamse haven en de luchthaven Schiphol de belangrijkste inspectieposten aan de EU-buitengrens.

EVA alleen voor risicoanalyse

Mr. drs. Pieter Cloo van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV) is ervan overtuigd: 'De schakels in de voedselketen moeten meer op elkaar worden afgestemd. Indien dat verder wordt versterkt en informatie over de veiligheid van het voedingsmiddel in wording van de ene naar de andere schakel wordt doorgegeven, is toezicht en controle door de overheid eenvoudiger en goedkoper.'

De RVV heeft momenteel de handen vol aan zijn kerntaken. Dat is het keuren van vee, vlees en andere dierlijke producten. Daarnaast verstrekt hij hiervoor exportcertificaten, erkent hij verwerkende bedrijven en houdt daarop vervolgens toezicht. Daarnaast speelt de RVV een belangrijke rol bij de bestrijding van dierziekten.

#### Verschuivende kaders

Cloo spreekt van verschuivende kaders als het gaat om de werkzaamheden van de RVV. 'De afgelopen decennia is de kwaliteit van vee en vlees en dierlijke producten steeds beter geworden. Wetenschappelijke rapporten onderschrijven dat. En toch onderwerpen RVV-dierenartsen elk dier op de slachtlijn in de slachterijen aan een inspectie. Dat kost ontzettend veel energie en geld. Dat moet anders, beter en tegen veel minder geld.'

Het systeem dat hij voor ogen heeft, gaat uit van het gegeven dat het bedrijfsleven veel meer informatie ter beschikking stelt over zijn producten. Dat moet leiden tot meer garanties tussen de onderscheiden schakels in de keten. En de overheid plaatst daarop een uitgebalanceerd systeem van toezicht en controle.

De RVV-directeur wijst bij wijze van voorbeeld op de Kwaliteitsdienst Diervoeders (KDD) die veevoedergrondstoffen namens de veevoederindustrie zelf onderwerpt aan een systeem van zelfborging. Daarbij behoort ook het nemen van monsters om te voldoen aan de Europese en Nederlandse wetgeving. 'Wij gaan hier vanuit de RVV een rol spelen door goed toezicht te houden op het borgingssysteem dat deze sector heeft opgezet. En zo kan de RVV ook steekproefsgewijs controleren of de Identificatie- en Registratieregeling (I&R) op een goede manier wordt uitgewerkt. Kortom, u kunt ervan op aan dat de RVV in de komende jaren verandert van een keurende in een toezichthoudende overheidsinstelling.'

Cloo kan momenteel niet inschatten wat de gevolgen van de komst van de Europese Voedselveiligheids Autoriteit zijn voor zijn dienst. Temeer omdat de RVV de opdrachten voor toezicht en controle ontvangt van de beide ministeries van LNV en VWS. De beleidsdirecties van deze ministeries zullen als eerste te maken krijgen met de EVA. 'Persoonlijk denk ik dat alle aandacht voor dit onderwerp goed is. Je ziet een belangrijke verschuiving. Nog niet lang geleden waren

## 'RISICO'S GOED UITLEGGEN'

alle discussies binnen de EU over volksgezondheid en voedselveiligheid zeer technisch van aard. De laatste vijf jaar is de emotie rond dit onderwerp op de voorgrond getreden. Ik denk dat het voor de EVA van belang is om de risico's rond voedselveiligheid goed uit te leggen. Maar met de ervaringen van de laatste crises in het geheugen moet er bij calamiteiten niet te wetenschappelijk worden gecommuniceerd.'

#### Hoog kwaliteitsbesef zuivel

De RVV-directeur noemt de zuivel als een sector die op vele terreinen systemen van zelfborging heeft opgezet. Bovendien beschikt de sector met het COKZ over een geaccrediteerde instelling, die toeziet op de kwaliteit, ook voor wat betreft voedselveiligheid van zuivelproducten. 'Het feit dat het COKZ geaccrediteerd is, geeft aan dat deze instelling werkt volgens een hoge mate van betrouwbaarheid. Daarom hebben we met het COKZ een convenant gesloten dat we gebruik zullen maken van onderzoeksgegevens van het COKZ. Op basis van deze gegevens kan door een RVV-dierenarts, gestationeerd bij het COKZ, worden gecertificeerd. Deze functionaris verstrekt namens de RVV exportcertificaten voor uit te voeren zuivelproducten bestemd voor menselijke consumptie. Momenteel gebeurt dat nog door RVV'ers op de onderscheiden kringkantoren. We gaan deze activiteit op die kringkantoren beëindigen. Enerzijds heeft het COKZ de expertise voor deze werkzaamheden en anderzijds telt de erkenning van het COKZ door de Raad voor de Accreditatie zwaar mee voor de overheid', licht de heer Cloo toe.

Hij prijst het hoge kwaliteitsbesef van de Nederlandse zuivelsector. De sector neemt voortdurend de eigen verantwoordelijkheid om die kwaliteit hoog te houden. 'Natuurlijk zijn hiervoor redenen aan te dragen. De sector leunt zwaar op de export van zijn producten. En het is natuurlijk gemakkelijk om als sterk geconcentreerde sector met enkele grote zuivelbedrijven de eigen verantwoordelijkheid te nemen. Een goed voorbeeld is de slijtersproblematiek, waar de volksgezondheid niet in het geding is en waar de zuivelsector om geen ongerustheid bij haar afnemers te laten ontstaan, een eigen onderzoek liet uitvoeren. Hierachter gaat zowel een belangrijk verantwoordelijkheidsgevoel als kwaliteitsbesef schuil', is de mening van de RVV-directeur.



De Keuringsdienst Diervoedersector (KDD) is een dienst van het Productschap Diervoeder. Hij ziet erop toe dat de Nederlandse diervoedersector voeders voortbrengt die veilig zijn voor mens, dier en milieu. In de diervoederwetgeving zijn regels vastgesteld om te waarborgen dat diervoeders de veiligheid van dierlijke producten niet aantasten. Voederproducerende bedrijven kunnen via hun GMP-code aantoonbaar maken dat diervoeders, grondstoffen en halffabrikaten voldoen aan wettelijke voorschriften. De KDD controleert de voederproducenten of zij zich houden aan de GMP-eisen en aan met ketenpartijen gemaakte bovenwettelijke afspraken. Daarbij kan worden gedacht aan het in 1989 afgesloten aflatoxineconvenant met de zuivelketen. Op bedrijven die GMP-erkend zijn, is de basiscontrole beperkt en zijn er tussentijdse controles om de administratie te bekijken en monsters te nemen. Op niet-erkende bedrijven is de basiscontrole uitgebreider. Momenteel heeft 99,9% van de Nederlandse mengvoerproducenten een GMP-erkenning; bij producenten van vochtrijke bijproducten, zoals bierborstel, ligt dit tussen de 90 en 95%.

## Betere aansluiting schakels in voedselketen nodig

'De Keuringsdienst Diervoedersector, KDD, is een uitstekend instrument om de risico's van voedselveiligheid in diervoeders te beperken. Maar dachten we aanvankelijk dat dit voldoende was, nu weten we beter. Door de dioxinecrisis en verontreinigingen in veevoerders is het roer omgegaan.'

### 'OMSLAG IN DENKEN VINDT NU PLAATS'

Dat meldt ing. Johan den Hartog, die als secretaris van het Productschap Diervoeders nauw is betrokken bij de KDD. 'Deze keuringsdienst werkt effectief. Wanneer een voerfabrikant niet werkt volgens de GMP-code, kan de voorzitter van ons productschap besluiten om deze onderneming de erkenning niet te verlenen of deze in te trekken. Wanneer de KDD overtredingen van de wettelijke door de EU opgelegde eisen constateert, neemt onze dienst contact op met de Algemene Inspectie Dienst (AID) van het ministerie van LNV. Sinds 1992 heeft de diervoedersector de kwaliteitsborging stap voor stap opgezet en uitgebouwd', licht hij toe.

#### Actievere opstelling

Daarbij is steeds ingespeeld op de ontwikkelingen die zich voordeden, dus vanuit een reactieve invalshoek. Maar Den Hartog geeft aan dat zich sinds enkele jaren een enorme omschakeling in kwaliteitsdenken binnen de diervoedersector heeft voorgedaan. 'Helaas moesten we vaststellen dat we ons moeilijk kunnen wapenen tegen crimineel handelen en grove nalatigheid. De veevoedersector heeft zijn lessen getrokken uit de dioxinecrisis. In plaats van inspelen op de ontwikkelingen proberen we die voor te zijn. Op sectorniveau praten we over risicoanalyses, wordt bestudeerd welke bedreigingen er zijn en hoe die kunnen worden verkleind. De individuele productiebedrijven denken na over invoering van HACCP-systemen.'

## Instrument om risico's diervoeders te beperken



De GD is een onafhankelijke, zelfstandige organisatie, die veehouders ondersteunt bij ziektepreventie en ziektebestrijding bij vee. Daarvoor organiseert de GD campagnes en worden programma's opgezet in de veehouderij. Vaak gebeurt dat in samenwerking met andere dienstverlenende organisaties in het landbouwbedrijfsleven. Soms zijn veehouders verplicht deel te nemen aan overheidsprogramma's die de GD uitvoert. Dat geldt voor ziekten die onder de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren vallen. Daarnaast onderhouden GD-deskundigen goede contacten met praktiserende dierenartsen. Die kunnen hulp van GD-deskundigen inroepen indien ze dat voor het oplossen van ziekteproblemen onder het vee noodzakelijk vinden. Daarbij kan ook een beroep worden gedaan op de uitgebreide laboratoriumfaciliteiten van de GD. Regelmatig voert de GD praktijkgericht onderzoek uit in opdracht van het bedrijfsleven. Door (nieuwe) bestrijdingsmethodieken en vaccins uit te testen, worden bestaande dierziekteprogramma's verbeterd en nieuwe ontwikkeld. Hiermee levert de GD op een breed terrein een bijdrage aan productinnovatie inzake diergezondheid.

Dat alles is het gevolg van de risicoanalyse, die door de diervoedersector is uitgevoerd en de verbetermogelijkheden die hieruit naar voren kwamen. Volgens Den Hartog worden momenteel drie zaken uitgewerkt. Zo is in maart 2000 de blauwdruk voor een HACCP-systeem voor de veevoederproductiebedrijven opgeleverd. Tot 31 december van dit jaar wordt op veel bedrijven gewerkt aan de invoering hiervan. Daarna wordt de GMP-code aangepast, zeg maar verzaamd. Ten tweede bleek uit de risicoanalyse op sectorniveau dat er meer helderheid moet komen in de schakels vóór de mengvoederproductie in Nederland en de handel in eenvoudige diervoeders. Het kwaliteitssysteem wordt daarom uitgebouwd naar de voorliggende schakels in onze keten. Ook deze bedrijven zullen verklaringen moeten afgeven voor hun producten in relatie tot voedselveiligheid. De derde maatregel betreft een zogeheten early warning-systeem. Wanneer ondanks alle voorzorgsmaatregelen er toch een incident is met betrekking tot veevoerders, dan moet dat tijdig worden gesignaleerd en doorgegeven aan verantwoordelijke instanties. Op deze manier kunnen adequate maatregelen worden genomen om het probleem snel in te perken en op te lossen. Dit systeem moet in de tweede helft van 2000 worden geconcretiseerd', aldus de PDV-secretaris. Als gevolg van de risicoanalyse die door TNO voor de diervoedersector werd gemaakt, is er vervolgens een GMP-code voor voedervetten ontwikkeld. Deze code wordt vanaf begin 2000 ingevoerd in de Nederlandse vettensector.

#### Feed for Food

'En natuurlijk kunnen er altijd nog zaken misgaan. Maar binnen de diervoedersector is er breed een omslag in denken tot stand gekomen. Onder het motto feed for food, veevoer

voor voedingsmiddelen, beseft deze sector heel goed dat hij een van de eerste schakels is op weg naar de productie van voedingsmiddelen voor menselijke consumptie', zo vindt Den Hartog. Hoewel het aanvankelijk best slikken was, weet de diervoedersector nu goed om te gaan met de toegenomen aandacht van de zuivelketen voor de diervoederproductie. Er is begrip en daarom worden de normen binnen de diervoederwereld voortdurend aangescherpt. Huishoudelijk frituurvet mag vanwege de onvoldoende zekerheden niet meer worden gebruikt in vetten voor diervoeders. Diermeel mag niet meer aanwezig zijn in productiebedrijven waar voeders voor herkauwers worden gemaakt. Deze rigoureuze maatregel kost de Nederlandse diervoederssector tussen de 50 en 80 miljoen gulden per jaar. Toen vorig jaar in de Europese Unie de discussie over slib uit afvalwaterzuiveringsinstallaties van slachterijen en groenteverwerkende bedrijven speelde, is in Nederland de verwerking hiervan in veevoer direct verboden. Het Productschap Diervoeder heeft maximale gehalten aan dioxine en PCB's in voedervetten uitgevaardigd. En volgens Den Hartog wordt momenteel ook gewerkt aan beheersmaatregelen om mycotoxinevormende schimmels in veevoer tegen te gaan. Er is bovendien een regeling in de maak om de GMP-regeling uit te breiden tot het vervoer van diervoeders en hun grondstoffen over zee, in de binnenvaart en over rail. Volgens Den Hartog geeft dit alles aan dat de diervoedersector pro-actief bezig is om mogelijke risico's rond diervoeders en voedselveiligheid in te dammen. De KDD speelt hier in het kader van toezicht en controle een essentiële rol om aan te tonen dat de diervoedersector daartoe inderdaad in staat is.

'Ik ga ervan uit dat diergezondheid in relatie tot voedselveiligheid de komende jaren nadrukkelijker op de agenda staat. Dat heeft te maken met de grotere consumentaandacht voor voeding.'

Dat zegt dr. Geert Benedictus, sectordirecteur herkauwers van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Het optreden van de gekke-koeienziekte BSE, die kan leiden tot de mense-lijke variant Creutzfeld-Jacobs, heeft de consument namelijk op harde wijze geconfronteerd met zoönosen. Dat zijn dier-ziekten die op de mens kunnen overgaan. Een andere ont-wikkeling is de vermenselijking van huisdieren. Mensen zijn bereid om veel geld uit te geven aan medische zorg voor hun huisdieren. Als consument kijken ze door diezelfde bril naar dieren op het veebedrijf.

#### Omgekeerde bewijslast

Benedictus: 'We kennen wereldwijd ongeveer 1.500 runderziekten, waarvan verreweg de meeste gelukkig niet overdraagbaar zijn op de mens. Maar door de BSE-uitbraak werd diergezond-heid een issue. Daardoor is vervolgens de wetenschappelijke bewijslast op zijn kop gezet. Algemeen geldt – daar gaat ook de Landbouwkwaliteitswet van uit – dat een zieke koe absoluut geen gevaar voor de volksgezondheid oplevert tenzij het tegendeel is bewezen. Door de BSE-problematiek verkeren we nu in de situatie van omgekeerde bewijslast. Melk zou pas mogen worden geleverd aan de zuivelonder-neming wanneer er geen enkel risico is voor de volksgezond-heid. Dat leidt tot moeilijke discussies terwijl er bij het over-grote deel van de runderziekten geen gevaar is.' Voedselveiligheid en volksgezondheid zijn voor de GD bekende begrippen en lagen in 1919 aan de basis van deze organisatie. De Nederlandse zuivelcoöperaties en de fokkerij

(Friesch Rundvee Syndicaat) lieten de GD toen van start gaan om tuberculose (tbc) en abortus bang bij runderen te bestrijden. Deze ziekten gaan over op de mens. De GD-directeur: 'Je ziet dat tbc bij mensen weer binnen-komt in de EU en wel via Oost-Azië en de landen rond de Middellandse Zee. Sinds 1919 is het de belangrijkste taak van de GD om risico's die via de melk over kunnen gaan naar de mens door georganiseerde dierziektebestrijdingsprogra-ma's uit te bannen. Ik moet er direct aan toevoegen dat bijna alle Nederlandse melk een hittebehandeling krijgt alvorens die wordt verwerkt tot melk- en zuivelproducten, zodat ze veilig zijn voor menselijke consumptie.'

#### Particuliere organisatie

De GD is door de jaren heen een particuliere organisatie gebleven, die ook in opdracht van het ministerie van LNV overheidstaken uitvoert. 'We spreken niet over toezicht en controle, maar bespreken signalen uit de sector met de overheid en zorgen voor monsterneming in onze eigen labora-toria. De gegevens daarvan worden de overheid ter beschik-king gesteld. Daarnaast onderhoudt de GD intensieve contacten met dierenartsen en dat geeft ons een goed beeld van de diergezondheidssituatie in Nederland. Beschikt ons land over de GD dat met publieke taken is toegerust, in andere landen heeft de overheid vele honderden dieren-artsen in dienst. Persoonlijk denk ik dat het Nederlandse systeem veel beter werkt. Omdat de GD in het veld vertrou-wen heeft, hebben wij meer zicht op de diergezondheids-toestand dan die overheidsdierenartsen.'

## 'VOORLICHTING OM DIEREN-ZIEKTES TE VOORKOMEN'

#### Drie taken

Als het gaat om voedselveiligheid liggen er voor de GD drie belangrijke taken. Dat is allereerst voorlichting aan alle partijen om insleep van mogelijke dierziekten in de EU te voorkomen. 'We kregen het destijds Spaans benaauwd toen de veehandel mogelijkheden zag om kalveren te gaan invliegen vanuit Zuid-Amerika. Dat continent is berucht om zijn vele virusziekten. Gelukkig werd dat idee afgeschoten. Maar we moeten er ook voor zorgen dat andere ziekten, zoals mond- en klauwzeer, buiten de EU blijven. We moeten voortdurend op onze hoede zijn, want het slepen met vee betekent slepen met ziektekiemen. Handel in vee aan banden leggen kan niet, want druist in tegen liberalisering die ook door de WTO wordt gepredikt', aldus Benedictus. De tweede belangrijke taak vormen de bestrijdingsprogra-ma's om dierziekten uit te bannen. 'Zo zijn we in januari 2000 gestart met de bestrijding van Salmonellose op melk-veebedrijven. Dat is een ziekte die van dier op mens kan over-gaan, maar die in de fabriek door verhitting wordt gedood. Het kost tussen de twee en vier jaar om een veebedrijf geheel vrij te krijgen. Op 20% van de besmette bedrijven blijken naast het vee ook de gezinsleden last te hebben. Het geeft aan-leiding tot diaree, koorts of lusteloosheid. Andere ziekten, zoals Leptospirose of melkerskoorts, verkeren weer in de uitroeiingsfase.' Tot slot geeft Benedictus aan dat de GD zeer intensief de internationale literatuur bijhoudt op zoek naar mogelijke nieuwe ziekten die een potentiële bedreiging vormen voor de Nederlandse rundveestapel. 'Het is belangrijk om even-tuele risico's voor de volksgezondheid van nieuwe dierziek-ten te kennen', aldus de GD-directeur.



## Keten Kwaliteit Melk

De stichting Keten Kwaliteit Melk (KKM) is door LTO-Melkveehouderij en de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) eind 1997 opgericht. De stichting voert in de Nederlandse melkveehou-derij een erkenningsregeling uit. De borgings-criteria van dit kwaliteitssysteem worden vast-gesteld door de stichting KKM en geaccordeerd door LTO-Melkveehouderij en NZO. De stichting KKM heeft twintig beoordelaars in de buitendienst. De beoordelaars kondigen bij de melkveeouders geruime tijd voor het geplande bezoek hun komst aan. Tijdens de anderhalf uur durende beoordeling worden in aanwezigheid van de melkveeouder alle beoordelingscriteria op het bedrijf nagelopen. Drie zaken zijn van belang. In het kader van de administratieve beoordeling worden docu-menten bekeken. De visuele beoordeling geeft onder meer een beeld van de verzorgings- en hygiënetoestand van het bedrijf. Ten slotte geeft de veehouder in een eigen verklaring aan hoe hij met bepaalde zaken omgaat. Een veehouder die zijn KKM-erkenning ont-vangt, laat zien dat hij de boerderijmelk veilig, verantwoord en zorgvuldig voortbrengt.

## Diergezondheid nadrukkelijker op agenda

Met voortvarendheid is de afgelopen jaren Keten Kwaliteit Melk (KKM), het systeem van kwaliteitsborging op het melkveebedrijf, ingevoerd. KKM-directeur Louwrens van Keulen ziet dat als een logisch vervolg op de ontwikkelingen elders in de keten van voedselproductie. Daar is naast de controle van het eindproduct de beoordeling van het productieproces belangrijk geworden.

‘De kwaliteitscontrole verschuift van het moment dat de tankauto de melk ophaalt uit de koel-tank naar de productiewijze op het melkveebedrijf zelf. Natuurlijk speelt de melkkwaliteit een belangrijke rol, ook voor de uitbetaling. Maar zeker is dat alleen de eindcontrole op de boerderij-melk onvoldoende is. Er worden nu bij de productie van melk op het veebedrijf kwaliteits-elementen in KKM geborgd en dat is het nieuwe aan dit systeem. In feite treedt de stichting KKM hier op als toezichthouder’, aldus Van Keulen. En omdat in andere schakels in de zuivelketen deze kwaliteitssystemen operationeel zijn, wordt door de introductie van KKM in de melkvee-houderij de zuivelketen op kwaliteitsgebied gesloten.

#### Risico's inperken

Volgens Van Keulen draagt KKM direct bij aan verbetering van de voedselveiligheid. ‘Het systeem is zo ingericht dat de risico's op het melkveebedrijf zo veel mogelijk worden beheerst. We hebben de kwaliteitscriteria ingedeeld in zes modulen. Een daarvan is gericht op diergeneesmiddelen. Uitgangspunt is de residuen en contaminanten in de boerderijmelk tot een minimum te beperken. De melkveehouder borgt via KKM de wijze waarop hij zijn diergeneesmiddelen bewaart, hoe hij het gebruik van deze middelen registreert en op welke manier hij de behandelde melkkoeien herkent. Dat alles leidt ertoe dat melk van deze behandelde zieke koeien niet wordt afgeleverd aan de zuivel-onderneming.’

De KKM-directeur wijst vervolgens op de borgingscriteria rond het veevoer. Uitgangspunt is dat melkveehouders verplicht zijn om hun veevoer te betrekken van veevoederbedrijven die werken volgens goede mengvoederpraktijk (GMP). Dit GMP-certificaat wordt verstrekt door het Productschap Diervoeders. Daarmee is zo'n veevoederbedrijf gehouden om risico's rond voedselveiligheid uit te bannen. ‘De individuele melkveehouder kan zelf geen invloed uitoefenen op de kwaliteit van zijn diervoeders. Ik denk ook niet dat de Belgische dioxineaffaire door de GMP-certificering voorkomen kon worden. Anderzijds zie je nu een beweging waarbij de belangenbehartigende organisaties zoals LTO-Melkveehouderij en NZO op centraal niveau harde afspraken maken met de mengvoederindustrie. Dat betekent dat mengvoederbedrijven

**‘MELKVEEHOUDERS KRIJGEN MEER INZICHT’**

## Door KKM risicobeheersing op melkveebedrijf



Het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaan-gelegenheden in de Zuivel (COKZ) is de organisatie die zich toelegt op de beoordeling van de proces- en productkwaliteit in de productie-kolom van melk en zuivelproducten. De eisen en normen voor de zuivelkwaliteit zijn deels in wettelijke voorschriften opgenomen en anderzijds in private kwaliteitssystemen vastgelegd. Het COKZ is opgericht door zuivelindustrie, gezamenlijke zuivelhandel en georganiseerde landbouw. De overheid houdt toezicht op de uitvoering van de werkzaamheden van het COKZ.

Het COKZ wordt zowel door het bedrijfsleven als ook door de overheid ingeschakeld voor deskundige en objectieve kwaliteitscontrole op productieprocessen en producten. Deze werkzaamheden strekken zich uit van de leveranties van de boerderijmelk tot de producten voor de consument. Het COKZ kent onder meer de volgende activiteiten: monsternamen en productkeuring, procesbeoordeling, inspectie en certificering, laboratoriumonderzoek van melk- en zuivelproducten, afgifte van (export)garantiecertificaten, beoordeling etiketteringsvoorschriften, advisering op wet- en regelgeving alsmede opleidingen.

met steeds stringenter eisen rond voedselveiligheid te maken krijgen. En deze zwaardere eisen worden dan weer ingebouwd in GMP en daarmee in KKM’, aldus Van Keulen.

#### APK-keuring

De KKM-directeur vergelijkt KKM wel met de APK-keuring van een auto. Het gaat daarbij om via een periodieke keuring alle risico's van de auto terug te dringen tot aanvaardbare grenzen. De wijze waarop de APK wordt uitgevoerd, is centraal vastgesteld. Iedere garage werkt volgens de centrale criteria. Zo geldt dat voor de veevoedersector. Daar stellen mengvoederindustrie samen met LTO-Melkveehouderij en NZO eisen vast waaraan de mengvoederbedrijven dienen te voldoen. De individuele melkveehouder volstaat dan met de vraag naar het officiële GMP-certificaat van zijn mengvoederleverancier.

Zo is het volgens hem ook met de koeling van de melk. Veelal wordt hiervoor leiding-water gebruikt. Maar indien de veehouder voor voorkeuring grond- of bronwater gebruikt, moet hij toch wel weten wat de kwaliteit van dat water is. Van Keulen:

‘We hebben binnen KKM de kwaliteit van het te gebruiken bronwater aan bepaalde normen gebonden. Daarover is een uitgebreide voorlichting naar de melkveehouders verspreid. En ik moet vaststellen dat veel melkveehouders vorig jaar voor het eerst monsters hebben laten nemen van hun bronwater. Het KKM-mes snijdt daarmee aan twee kanten. Enerzijds wordt voldaan aan de KKM-criteria en anderzijds krijgen melkveehouders nog meer inzicht in hun bedrijf. Dat geldt voor bronwater, mengvoeders en ook voor diergezondheid.’ Wat dat laatste betreft, is Van Keulen heel duidelijk: ‘Op een gemiddelde melkveestapel is de jaarlijkse behandeling van 12 mastitisgevallen niet alarmerend. Maar wanneer één koe maar liefst vier keer per jaar moet worden behandeld, is het belangrijk om maatregelen te nemen. Daarom geeft de registratie van diergeneesmiddelen op koeniveau de melkveehouder belangrijke informatie. En dat heeft uiteindelijk weer te maken met minder diergeneesmiddelen en daarmee met risicovermindering als het gaat over voedselveiligheid.’

Hij geeft aan dat KKM in de toekomst blijft luisteren naar de wensen van afnemers en consumenten rond kwaliteit en voedselveiligheid. ‘Met KKM willen we een onberispelijke grondstof melk afleveren en bovendien alle risico's op het melkveebedrijf zo veel mogelijk beperken. KKM is een dynamisch systeem. Het wil blijven inspelen op de wensen uit de samenleving zonder daarbij een speelbal van die samenleving te willen zijn.’



'Het voorstel van de Europese Commissie om de Europese Voedselveiligheids Autoriteit, EVA, op te richten is een goede ontwikkeling. De EVA krijgt geen wetgevende rol maar geeft vooral advies. En dat moet vooral een dringend advies zijn.'

Ir. Kees Pette, directeur van het COKZ, beseft dat zo'n instelling niet van de ene op de andere dag kan worden opgericht. 'Toch is het belangrijk dat de EVA snel van start gaat. Door de kennis van dit instituut wordt voorkomen dat de Europese en nationale autoriteiten te snel naar het voorzorgsprincipe grijpen. Want dan worden de meest radicale maatregelen genomen, omdat noch het risico noch de verspreiding van de verontreiniging in de voedselketen bekend is. Een betere inschatting van risico's zal minder gauw leiden tot draconische maatregelen.'

#### Wetenschappelijke kennis

Risico's blijven altijd bestaan. Maar de EVA kan ze opsporen en aan de hand van wetenschappelijke kennis analyseren. Het grote voordeel is dat deze activiteiten worden gecentraliseerd.

Daarmee wordt het risico van verschillende interpretaties en normstellingen in de lidstaten verkleind.

Om de actuele kennis adequaat op tafel te krijgen, zal de EVA intensief moeten samenwerken met toonaangevende wetenschappelijke instituten in de EU en elders in de wereld. 'Het COKZ heeft hier niet echt een rol omdat het functioneert als uitvoerende controle-instelling in opdracht van de overheid. Maar anderzijds kan de EVA kennis aan dragen die de controletaken van het COKZ beïnvloeden', aldus Pette. Het COKZ heeft tot taak mee te helpen de kwaliteit van zuivelproducten veilig te stellen. Pette: 'We houden toezicht vanaf de melkkoeltank op het veebedrijf tot en met de aflevering van zuivelproducten aan exporteurs of afnemers



#### 'BEGRIIP KWALITEIT VERANDERT'

op de binnenlandse markt. En als we het hebben over kwaliteit bedoelen we daarmee voor een belangrijk deel de voedselveiligheid.'

De basis van dit toezicht in de zuivelketen is het bezoeken van de locaties waar de kwaliteit van werken kan worden bekeken. Door middel van inspecties wordt onderzocht hoe de omstandigheden er binnen dat productiebedrijf uitzien. Ook worden monsters genomen en geanalyseerd. De inspectie leidt tot een beoordelingsrapport over het bedrijf, terwijl de analyses een reeks cijfermatige gegevens brengen. Beide elementen geven na een deskundige interpretatie de actuele stand van de kwaliteit op het productiebedrijf. Door de continue aandacht voor de kritische punten alsmede de intensieve controle daarop door een onafhankelijke organisatie geeft de zuivelketen volgens Pette inhoud aan het begrip kwaliteit.

#### Systemen en processen

Pette: 'Ik zie het begrip kwaliteit de laatste jaren veranderen. Vroeger werd vooral gekeken naar de smaak en samenstelling van de producten. De laatste jaren is er in toenemende mate belangstelling voor voedselveiligheid. En er is meer veranderd. Er wordt nu zowel in de bedrijven als bij de toezichthoudende instellingen meer in systemen van kwaliteitscontrole gedacht. Ging het in het verleden vooral om de controle van de eindproducten, nu hebben we – zeker ook in de zuivelketen – met procesbeoordeling te maken. Nu worden de kritische punten in de productieketen van grondstof tot eindproduct goed beschreven en geborgd. Dat draagt bij

aan de hogere mate van voedselveiligheid van de eindproducten. Immers, ze worden stelselmatig onderzocht op stoffen die gevaarlijk zijn voor de volksgezondheid, op bacteriën die onder bepaalde omstandigheden giftige stoffen kunnen produceren en andere ziekteverwekkers.' Ook de organisatie van het overheidstoezicht is de afgelopen jaren veranderd. Pette geeft aan dat in de zuivelsector het COKZ een centrale rol is gaan spelen. 'In het verleden was het voornamelijk de Keuringsdienst van Waren, die namens de overheid toezicht hield op de voedselveiligheid. Het COKZ kwam al veel intensiever op zuivelfabrieken om er de productie te controleren. Daarom is besloten om het primaire toezicht door de Keuringsdienst van Waren over te brengen naar het COKZ, dat hiervoor gespecialiseerde kennis in huis heeft. De Keuringsdienst houdt op zijn beurt weer toezicht op deze activiteit, zoals deze wordt uitgevoerd door het COKZ. Deze samenwerking is uniek, maar de zuivelsector is zodanig georganiseerd dat deze samenwerking adequaat en inzichtelijk is te organiseren', aldus de COKZ-directeur. Een logische vervolgstap is de samenwerking met de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees. Volgens de wet is deze dienst gerechtigd om veterinaire verklaringen af te geven bij de export van zuivelproducten voor humane consumptie. Mede omdat bepaalde onderzoeksgegevens afkomstig zijn van het COKZ, heeft de RVV besloten om haar activiteiten voor de afgifte van exportcertificaten in Leusden te centraliseren. Voor Pette is dat het bewijs dat het COKZ op kwaliteitsgebied veel kennis heeft opgebouwd en als autoriteit bekendstaat.

Niet te snel voorzorgsprincipe gebruiken